

УДК 37.091.31:061.2

Федан Т.В.

МІСЦЕ І РОЛЬ ГУРТКОВОЇ РОБОТИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

У статті проаналізовано місце і роль гурткової роботи в освітньому процесі. Розглянуто роль гурткової роботи для всебічного розвитку особистості школяра. Визначено вплив гурткової роботи на формування особистості учнів, їх психічних процесів.

Важливим напрямом у навчально-виховному процесі є орієнтація на всебічний розвиток учня, розвиток його здібностей, самостійної і творчої активності, індивідуальності, таланту. Для успішного вирішення цієї проблеми та найбільш сприятливим для розвитку творчого потенціалу учнів є органічне поєднання їх діяльності на уроках та в позаурочний час. І в цьому велику роль відіграє гурткова робота.

Ключові слова: гурток, гурткова робота, декоративно-ужиткове мистецтво.

Постановка проблеми. В умовах сьогодення одним із найважливіших завдань, які стоять перед закладами освіти, є поновлення української національної творчості у різних її формах. Провідна значущість її полягає у впливі на мислення, думки школяра як інструмента пізнавальної діяльності, комунікативні якості як засобу духовного та ділового спілкування і творчі здібності як основного засобу самореалізації особистості. Ще більш важливого значення набуває проблема активізації самовиховання учнів, адже становлення суспільно активної та гармонійно розвиненої особистості великою мірою залежить від власних зусиль самої людини, спрямованих на самовдосконалення як неодмінної умови досягнення успіху в самовизначенні, самореалізації, життєтворчості. У зв'язку з цим найважливішим завданням сучасної школи стає забезпечення всіх необхідних умов для розвитку особистості учня, його самореалізації, набуття життєво важливих компетенцій. Розвиток творчого мислення учнів, їх пізнавальної діяльності, прагнення до пошуків досліджень – одна з важливих проблем оптимізації навчання і комплексного підходу до навчально-виховної роботи, до використання у навчально-виховному процесі різних форм позаурочної діяльності, зокрема гуртків.

Мета статті – розкрити місце і роль гурткової роботи в освітньому процесі.

Аналіз досліджень і публікацій. Вирішенню питань удосконалення професійної діяльності педагогів присвячено багато досліджень вітчизняних і зарубіжних учених (А. Алексюк, Г. Ардаміров, С. Барбін, С. Гончаренко, О. Мороз, Н. Ничкало, Г. Ковальчук, В. Сластьонін та інші). Проблему професійно-педагогічної підготовки організатора позакласної та позашкільної виховної роботи вивчали С. Васильченко, Н. Водоп'янова; організацію декоративно-ужиткової діяльності підлітків досліджували О. Красовська, А. Лукановська, І. Савчук та ін.

Над проблемою підготовки майбутніх учителів до організації позаурочної діяльності школярів працювало чимало науковців сьогодення, серед яких: Л. Базильчук, С. Борисова, В. Мазуріна, Н. Носовець, М. Пригодій, А. Терещук, О. Ткачук, Л. Чистякова та інші. Сьогодні багатьма дослідниками, зокрема О. Биковською, В. Борисовим, Т. Сущенко, визнається значення гурткової роботи для розвитку особистості і створення умов для досягнення культурної спадщини.

Виклад основного матеріалу. Закон України "Про освіту" наголошує, що "метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу ..." [5].

Проблема розвитку творчості дитини набуває в наш час особливого значення. Важливим напрямом у навчально-виховному процесі є орієнтація на всебічний розвиток учня, розвиток його здібностей, самостійної і творчої активності, індивідуальності, таланту. Для успішного вирішення цієї проблеми та найбільш сприятливим для розвитку творчого потенціалу учнів є органічне поєднання їх діяльності на уроках та в позаурочний час. І в цьому велику роль відіграє гурткова робота з учнями.

Гурток – це ефективна форма позаурочної роботи. В процесі занять в гуртку досягається розвиток особистості не лише освіченої, а й культурної.

Гурткова робота продовжує і доповнює навчання на уроці і організовується у відповідності з тими ж закономірностями, принципами і вимогами, що і навчальний процес. Добре спланована гурткова робота аж ніяк не переважує учнів. Навпаки, вона значно полегшує сприйняття та засвоєння матеріалу на уроках, допомагає учням працювати за покликанням.

Мета гурткової роботи – створення умов для творчого, інтелектуального, духовного та фізичного розвитку учнівської молоді у вільний від навчання час, підготовка до життя в умовах переходу до ринкової економіки при впровадженні якісно нових форм і методів організації позашкільної життєдіяльності підлітків, задоволення їх освітніх потреб шляхом залучення до науково-експериментальної, дослідницької, технічно-конструкторської, художньої, декоративно-прикладної, еколого-природничої, туристично-краєзнавчої та інших видів творчості [3].

В.О. Сухомлинський писав: "Гуртки – важлива форма виховання підлітків. Цінність гурткової роботи полягає в тому, що кожен може протягом тривалого часу випробувати свої здібності, задатки, пробувати в конкретній справі свої схильності, знайти улюблену роботу. Без гуртків, в яких вирує допитлива думка, не можна уявити ні інтелектуального, ні емоційно-естетичного виховання. Кожен гурток – центр творчої праці і повноцінного інтелектуального життя..." [10].

Гурткова робота декоративно-ужиткового напрямку розвиває естетичні та художні смаки учнів, поглиблює їх знання, розвиває їх творчі здібності, виховує почуття краси. Залучаючи учнів до творчої праці ми створюємо необхідні умови для розвитку всіх без винятку психічних якостей особистості.

У сучасних умовах зростають вимоги виховання творчої особистості, здатної знайти своє місце на складних перехрестях життя, самовизначитися і реалізувати себе. Зросло значення виховання у людини таких особистісних якостей, завдяки яким вона поступово стає активним суб'єктом соціальної взаємодії. Ще більш важливого значення набуває проблема активізації самовиховання учнів, адже становлення суспільно активної та гармонійно розвиненої особистості великою мірою залежить від власних зусиль самої людини, спрямованих на самовдосконалення як неодмінної умови досягнення успіху в самовизначенні, самореалізації, життєтворчості.

Саме гурткова робота, участь школярів у різних її видах – важлива сфера, у якій можливості для вияву самоактивності, а водночас і для особистісного самовизначення та самореалізації учнів є вельми широкими. Вільна від жорсткої регламентації, обов'язковості, гурткова діяльність розкриває широкі можливості для вияву самостійності, самоактивності.

Не менш важливою є мотиваційна сфера особистості. Самопізнання є основою самосвідомості, таким чином у процесі реалізації програми гурткової роботи ми впливаємо на формування самосвідомості, однією із складових якої є самооцінка особистості, образ "Я". Усвідомлюючи самого себе і власні актуальні потреби (в самовизначенні, самореалізації, самоствердженні через спілкування і діяльність), учні починають розуміти, що мотивом участі і є задоволення потреби в самовизначенні, самореалізації, розв'язанні комунікативних проблем. Мотив участі може перебувати на різному рівні усвідомлення на початку гурткової діяльності, але в процесі її відбувається формування духовного світу особистості, виховання вищих духовних потреб, задоволення яких і стає головним мотивом участі в позашкільній нерегламентованій діяльності.

А. Маслоу дає визначення мотивації як прагнення людини виявити себе в тому, до чого вона відчуває себе потенційно здібною [7]. Мотивація – генетичне прагнення людини до самореалізації у відповідності з її природними здібностями до певних видів діяльності і наполегливість в оволодінні нею на творчому рівні. Це активне і стійке прагнення реалізується в реальні досягнення лише тоді, коли виникають чи створюються необхідні умови для цього. Мотивацію учасників навчального процесу можна зміцнити шляхом моделювання їх особистої поведінки, викликаючи стан захопленості, ентузіазму, енергії, піднесення. Досягнення й успіхи учнів потребують постійного схвалення. Однак, мотивація – не пасивний механізм, який чекає запуску ззовні, а активний особистісний мотор, який постійно рухає учня в те поле діяльності, де його здібності можуть виявитися найбільш повно, і гальмує рух в інших напрямках.

Творча діяльність школяра разом з тим благотворно позначається на його фізичному і естетичному розвитку. Залучення учнів до творчої діяльності різних гуртків розкриває перед ними горизонти людських можливостей і сприяє правильному визначенню свого місця на широкому полі власних умінь та здібностей. Відбувається це з тієї причини, що в творчості людина реалізує у повноті свої знання, уміння та здібності, а отже отримавши можливості випробувати себе в різних видах діяльності, наочно переконається в наявному арсеналі знань, умінь та здібностей і цим самим адекватно оцінює свої можливості, що безумовно сприяє в майбутньому правильному вибору професії.

Особливо велика цінність гурткової роботи полягає у вихованні моральних якостей учнів: волі, наполегливості в подоланні труднощів, доведенні до кінця розпочатої роботи, критичного ставлення до себе. Участь у гуртковій роботі дає можливість оцінити красу думки чи способу розв'язку, а отже розвиває естетичні почуття.

Вміло організована гурткова робота відіграє значну роль у вирішенні таких задач:

- розширення і поглиблення знань, отриманих на уроці;
- формування і удосконалення практичних навичок і умінь;
- розвиток індивідуальних нахилів учнів;
- розвиток творчої активності, ініціативи і самостійності;
- формування інтересу до інтелектуальної і практичної праці;
- організація змістовного відпочинку учнів.

Висновки. Отже, у вихованні естетичних смаків і творчого розвитку особистості гурток відіграє незамінну роль. Гурткова робота є популярною формою організації життєдіяльності і становить невід'ємну частину освітнього процесу. Вона розглядається як ефективний шлях формування життєво компетентної, творчо спрямованої особистості у контексті своєчасного виявлення інтересів, здібностей і нахилів учнів, розвитку креативності однієї із базових якостей.

Гурткова робота здатна перенести школярів у світ творчості, в якійсь мірі прилучити до скарбів художньої культури. Цінність гурткової роботи полягає в тому, що вона, в деякій мірі, вирішує проблему організації вільного часу школярів, задовольняє їх різноманітні інтереси, активізує пізнавальну діяльність школярів, тощо.

Використані джерела

1. Борисова С.В. Підготовка майбутніх учителів технологій до художньо-естетичного виховання молоді в системі позашкільної освіти на заняттях з декоративно-ужиткового мистецтва (аплікація зі шкіри) / С.В. Борисова // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. – Вип. 31. – 2012. – С. 33-38.
2. Борисова С.В. Вивчення декоративно-ужиткового мистецтва як елемент підготовки вчителів технологій до художньо-естетичного виховання учнівської молоді в системі додаткової освіти і гурткової роботи [Електронний ресурс] / С.В. Борисова. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/soc_gum/domtp/2012_3/Borisova.pdf
3. Гевко І.В. Гурткові заняття з декоративно-ужиткового мистецтва і технічної творчості / І.В. Гевко, Я.Т. Ломницький. – Тернопіль: Вид-во Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка, 2012. – 163 с.
4. Гончаров О.І. Місце і роль гурткової роботи в процесі професійної підготовки майбутнього вчителя / О.І. Гончаров // Науково-дослідна робота студентів як чинник удосконалення професійної підготовки майбутнього вчителя: зб. наук. пр. / редкол.: Л.І. Білоусова та ін. – Х.: Факт, 2010. – Вип. 1. – С. 7-10.
5. Закон України "Про освіту" (від 23.05.1991 № 1060-ХІІ, редакція від 19.02.2016) [Електронний ресурс] // Верховна Рада УРСР. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>
6. Лукановська А. Організація декоративно-ужиткової діяльності підлітків засобами відродження народних традицій / Аліна Лукановська // Вісник Львівського університету. – 2008. – Вип. 23. – С. 90-97 (Серія педагогічна).
7. Маслоу А. Мотивация и личность [Электронный ресурс] / Абрахам Маслоу. – Режим доступу: http://www.bim-bad.ru/docs/maslow_motivation_and_personality.pdf
8. Носовець Н.М. Гурток як форма організації позаурочної роботи учнів професійно-технічних закладів / Н.М. Носовець, О.В. Кудлай // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Випуск 124. Серія: Педагогічні науки. – Чернігів: ЧНПУ, 2015. – С. 174-177
9. Пригодій М.А. Підготовка студентів індустріально-педагогічних факультетів до гурткової роботи в загальноосвітній школі / М.А. Пригодій // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. – Вип. 12. Серія: Педагогічні науки: Збірник. – Чернігів: ЧДПУ, 2002. – № 12. – С. 84-86.
10. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям. Народження громадянина. Листи до сина / В.О. Сухомлинський // Вибрані твори: в 5-ти т. – Т. 3. – К., 1977. – 670 с.
11. Чистякова Л.О. Підготовка майбутніх учителів технологій до організації позаурочної діяльності учнів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / Л.О. Чистякова. – Кіровоград, 2011. – 22 с.

Fedan T.

INTEREST-GROUPS ROLE IN EDUCATIONAL PROCESS

Interest-groups role in educational process is analyzed in the article. The author grounds the importance of interest-groups for student's harmonic development. The influence of the interest-groups on the forming of students' personalities and their psychic processes is defined.

Harmonic personality oriented learning is an important strategy in educational process, which presupposes student's skills and talents development, stimulation for an independent work and creativity. This strategy can be successfully realized through students' activity as during the classes so while the after-school activities. Thus, interest-groups work is becoming extremely urgent.

Interest-groups are aimed to go deeper into a subject matter of studying, being a kind of a supplement to the main course. It is organized in accordance to the same principles and requirements which are the basis for educational process organization. With a well-planned interests-group work students are never obsessed with the studying. It helps to absorb the new information easily as well as to find something to their likings.

Interests-group work is aimed to create necessary conditions for creative, mental and physical development of students in their free time, give a certain basis and preparation for the life in the era of market economy which presupposes new forms and methods of out-of-school activities of the students. Alongside, it is aimed to provide necessary level of education through students' participation in scientific and experimental, research, technical and constructional, artistic, design-applied, ecological and natural, touristic and other kinds of creativity.

Thus, interest-groups are of an extremely importance for cultivation of personal creativity and emotional education. It is a popular form and a vital part of educational process, being an effective way for sophisticated and creative personality forming in the context of interests, and students' skills and abilities. Interest-groups work can take students to the world of arts, introducing the treasures of artistic culture. It solves the problem of students' free time organization to some extent as well as activates cognitive work corresponding to different spheres of their interests.

Key words: *interest-group, interest-group work, ready-made art.*

Стаття надійшла до редакції 01.11.2016 р.